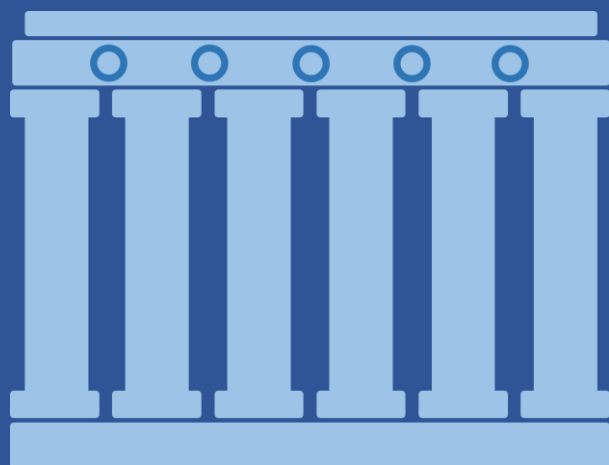

Stödmaterial för läroämnet samhällslära

Granskning av kunskaper och färdigheter, mål för mångsidig kompetens och modulernas innehåll
enligt Grunderna för gymnasiets läroplan 2019

LÄSANVISNINGAR

Hur ska du läsa stödmaterialet och hur kan du använda det i arbetet med den lokala läroplanen och som stöd för undervisningen?

Stödmaterialet för samhällslära innehåller tankar om, exempel på och förslag till tolkningar av läroämnet samhällslära i grunderna för gymnasiet läroplan. Materialet kan användas i det lokala läroplansarbetet och i undervisningen. Beskrivningarna och exemplen är inte förpliktande eller uttömmande.

I den första delen av stödmaterialet beskrivs de allmänna målen för läroämnet samhällslära och de begrepp som används i grunderna för gymnasiet läroplan. Kunskaperna och färdigheterna i samhällslära som beskrivs i stödmaterialet utgör de centrala målsättningarna för läroämnet som beskrivs på sidorna 298–300 i läroplansgrunderna.

I det andra avsnittet redogörs närmare för den mångsidiga kompetensen som beskrivs i grunderna för läroplanen och hur den kopplas till läroämnet samhällslära. Beskrivningarna i stödmaterialet kompletterar det som anges om mångsidig kompetens i samhällslära i grunderna och är indelade enligt delområde. Samhällsläran har som läroämne en nyckelroll för att målen för mångsidig kompetens i gymnasiet ska kunna uppnås.

I den tredje delen av stödmaterialet beskrivs närmare för respektive modul vilka mål som ställs på den studerandes kunskande, vilka arbetssätt man kan använda samt hur bedömningen till exempel kan genomföras. De exempel som anges i detta stödmaterial är enbart förslag och har ingen förpliktande verkan för det lokala läroplansarbetet.

KUNSKAPER OCH FÄRDIGHETER I SAMHÄLLSLÄRA

FÄRDIGHETER I SAMHÄLLSLÄRA | Vilka kunskaper och färdigheter betonas i samhällslära och hur kan man bedöma dem?

Att söka, tillämpa och bedöma samhällsrelaterad kunskap

Att kunna söka, tolka och bedöma samhällsrelaterad kunskap hänger särskilt ihop med att den studerande förstår att läroämnet grundar sig på olika samhällsvetenskaper och är medveten om att samhällsrelaterad kunskap kan tolkas på olika sätt.

För att kunna söka och tolka samhällsrelaterad kunskap förutsätts att den studerande har förmåga att samla information från olika källor samt sammanställa och presentera informationen på ett förståeligt sätt. För att kunna utvärdera informationen krävs en förmåga att kombinera, jämföra och tolka information från flera olika material.

För att kritiskt kunna bedöma informationen krävs i sin tur att den studerande har förmåga att skilja mellan forskningsbaserad samhällsrelaterad information och åsikter som framförs i samhällsdebatten. I undervisningen kan man öva på att utvärdera ställningstaganden som framförts i samhällsdebatten i relation till samhällsvetenskapliga principer. Då man stödjer sig på principerna för vetenskapsområdet är det möjligt att argumentera varför en synpunkt är mera motiverad än en annan. Förmågan att utvärdera information och samhällsrelaterade synpunkter hänger också ihop med förmågan att analysera samhällsrelaterade utmaningar och kunna utvärdera lösningarna på dem.

Samhällsdebatt och argumentation

För att kunna delta i samhällsdebatten och argumentera krävs en förmåga att kunna uttrycka sig förståeligt och konsekvent. Att delta i samhällsdebatten handlar också om att respektera olika synpunkter och åsikter samt en förmåga att kunna diskutera på ett sätt som respekterar olika åsikter.

De studerande kan med hjälp av olika exempelfall fördjupa sin förmåga att bilda sig välgrundade åsikter och vid behov ändra sina åsikter. Precis som förmågan att utvärdera information, kan också argumentationsförmågan utvärderas utgående från samhällsvetenskaplig kunskap och samhällsvetenskapliga principer.

**Tillämpa
samhällsrelaterad
kunskap**

En förutsättning för att kunna agera som en aktiv och ansvarsfull medborgare är att den studerande kan tillämpa den samhällsrelaterade kunskapen. Till de grundläggande färdigheterna hos varje medborgare hör bland annat att kunna bedöma trovärdigheten i olika ställningstaganden som framförs av medier eller samhällseliga aktörer samt förmågan att känna igen och använda olika påverkansmetoder. Förmågan att tillämpa samhällsrelaterad kunskap är också kopplad till förmågan att kunna kombinera kunskaperna och färdigheterna i samhällslära med sina kunskaper och färdigheter i andra läroämnen och den studerandes förmåga att sköta praktiska ärenden.

MÅNGSIDIG KOMPETENS

ALLMÄNT

Läroämnet samhällslära stödjer utvecklingen av den studerandes egen identitet och utvecklingen till en etiskt agerande, aktiv och ansvarsfull medlem i det demokratiska samhället.

KOMPETENS FÖR VÄLBEFINNANDE

Samhällslära utvecklar den studerandes kompetens för välbefinnande genom att den stärker livskompetensen och färdigheterna att sköta den egna ekonomin samt fördjupar den juridiska förståelsen.

Undervisningen i samhällslära stödjer den studerande i formandet av den egna identiteten och synliggör mångfalden av identiteter i det finländska samhället.

Exempel på moduler, innehåll och färdigheter som anknyter till kompetens för välbefinnande:

- SL1: det finländska samhällets mångfald
- SL3: europeisk identitet / globalt medborgarskap

Undervisningen i samhällslära handleder den studerande att reflektera över individens och samhällets ansvar samt roll med tanke på ett gott liv samt att granska sambanden mellan samhällets uppbyggnad och individens välbefinnande.

Exempel på moduler, innehåll och färdigheter som anknyter till kompetens för välbefinnande:

- SL1: välfärdssamhällets funktion, gemensamt ansvar, olika typer av välfärdsstater
- SL4: samhällets spelregler, medborgarens grundläggande rättigheter

Förmågan att förstå hur samhället och ekonomin fungerar främjar individens välbefinnande.

Exempel på moduler, innehåll och färdigheter som anknyter till kompetens för välbefinnande:

- SL1: politiskt beslutsfattande, offentlig service, ekonomiskt hållbar utveckling, socialpolitik
- SL2: beskattning, sparande, förståelse av den egna ekonomin

KOMMUNIKATIV KOMPETENS

Läroämnet fördjupar den studerandes sociala färdigheter och förmåga att samarbeta samt aktivt delta i samhället och påverka demokratin för att främja det gemensamma välbefinnandet. Samtidigt främjas målen för kommunikativ kompetens.

I undervisningen betonas mångsidiga sätta att producera och publicera information. Den studerande ska också öva sig på faktabaserad argumentation.

Exempel på moduler, innehåll och färdigheter som anknyter till kommunikativ kompetens:

- kommunikativ kompetens genomgående i alla moduler
- öva sig att skriva essäsvaret redan från och med de första modulerna
- hur vikten av yttrandefrihet framhävs då man jämför olika historiska och moderna samhällen

- arbetssätt i studierna där den studerande får öva sina sociala färdigheter och sin samarbetsförmåga

TVÄRVETENSKAPLIG OCH KREATIV KOMPETENS

Undervisningen i samhällslära utvecklar den studerandes multilitteracitet i den digitala samtiden genom att den stärker förmågan att välja och kritiskt tolka samt tillämpa forskningsbaserad information. Läroämnet sporrar den studerande till tvärvetenskapligt samarbete och att kombinera information på ett nytt sätt i enlighet med principen för kontinuerligt lärande och målen för tvärvetenskaplig och kreativ kompetens.

Utgångspunkten för undervisningen i samhällslära är att värdesätta och förstå forskningsbaserad information, utifrån vilken man kan göra motiverade tolkningar och dra slutsatser. Samhällsrelaterad eller historisk information är inte en åsichtsfråga, utan i både läroämnet samhällslära och i historia ska tolkningen basera sig på befintlig evidensbaserad information och på hur informationen är uppbyggd inom dessa vetenskapsområden. Språklig medvetenhet innebär att varje lärare också är lärare i språket inom det egna läroämnet och i begreppen inom den vetenskapliga disciplin som läroämnet grundar sig på (genomgående i alla moduler).

En ansvarsfull medborgare har färdigheter att delta i och tolka samhällsdebatten (genomgående i alla moduler). I studierna övar den studerande textfärdigheter som är typiska för de olika vetenskapsområdena.

Exempel på moduler, innehåll och färdigheter som anknyter till tvärvetenskaplig och kreativ kompetens:

- särskilt ekonomisk-vetenskapligt (SL2) och juridiskt (SL4) språk och den ekonomisk-vetenskapliga och juridiska begreppsapparaten
- SL2: statistik
- SL3: informationspåverkan

SAMHÄLLELIG KOMPETENS

Samhällslära utgör det grundläggande läroämnet för den samhällseliga kompetensen och främjar den studerandes förutsättningar att kritiskt undersöka och analysera aktuella företeelser. Undervisningen fördjupar den studerandes mångsidiga samhällseliga kompetens genom att den stärker hans demokratiska färdigheter. Samhällslära sporrar den studerande att ta del i samhällselig verksamhet och verka för att främja en trygg, rättvis och hållbar framtid, både som finsk medborgare och EU-medborgare men även globalt. Läroämnet stärker den studerandes initiativförmåga och entreprenörsattityd samt hans färdigheter för fortsatta studier och arbetsliv.

Undervisningen i samhällslära hjälper den studerande att förstå hur samhällsstrukturen har förändrats som en följd av mänsklig verksamhet samt att uppfatta sina egna möjligheter att påverka på dagens och framtidens samhällen (förändring och kontinuitet).

Exempel på moduler, innehåll och färdigheter som anknyter till samhällselig kompetens:

- genomgående tema i läroämnet
- till exempel SL3 och den europeiska integrationens historia och globala utveckling

ETISK KOMPETENS OCH MILJÖKOMPETENS

I samhällslära betonas individens värdebaserade och etiska agerande för det gemensamma goda med beaktande av det sociala ansvaret. Läroämnet fördjupar den studerandes förståelse av den cirkulära ekonomins principer och av hållbar konsumtion, såväl i näromgivningen som på global nivå. På det här sättet stärker samhällsläran den studerandes etiska kompetens och miljökompetens.

Läroämnet samhällslära stärker förståelsen av hur politiska beslut och samhällsstrukturer kan hindra eller möjliggöra en hållbar livsstil. Som läroämne tar samhällsläran fasta på hur en hållbar utveckling påverkar samhället och vilket samband politiska beslut har med uppbyggnaden av ett hållbart samhälle.

Exempel på moduler, innehåll och färdigheter som anknyter till etisk kompetens och miljökompetens:

- SL1: förstå samhället som helhet
- SL3: global ekonomi och internationellt samarbete, förståelse av olika samhällen
- SL2: möjligheter och begränsningar för ekonomisk tillväxt, ekonomins inverkan på miljön, cirkulär ekonomi

GLOBAL OCH KULTURELL KOMPETENS

Samhällsläran stödjer den studerandes globala och kulturella kompetens genom att den stärker hens internationella färdigheter och världsmedborgarattityd samt fördjupar förståelsen av kulturell och ideologisk mångfald. Läroämnet hjälper den studerande att agera etiskt i en global medie- och teknologimiljö.

I samhällslära granskas beroendeförhållanden och globalisering med beaktande av mänskliga rättigheter, demokrati, politik, säkerhet och ekonomi.

Exempel på moduler, innehåll och färdigheter som anknyter till global och kulturell kompetens:

- SL1: globaliseringens effekter på samhället
- SL2: ekonomisk globalisering
- SL3: globaliseringens uppkomst, fördelar och nackdelar samt inverkan på säkerheten på såväl individuell nivå som på samhälls- och global nivå
- SL4: Finlands grundlag skyddar de grundläggande rättigheterna, rättsstaten och demokratin

MODULER

MODUL	MÅL FÖR KUNSKAPER OCH FÄRDIGHETER I SAMHÄLLSLÄRA	EXEMPEL PÅ ARBETSSÄTT	BEDÖMNINGSMETODER
Modul 1	Medieläskunnighet Kunna agera som en ansvarsfull och aktiv medborgare utgående från och inom ramen för de grundläggande medborgerliga rättigheterna. Kunna känna igen och analysera olika sätt att påverka. Förmåga att argumentera i samhällsrelaterade frågor.	Den studerande kan till exempel bifoga samhällsrelaterat statistiskt material som en del av en större samhällsrelaterad helhet. Söka information om ett aktuellt ärende, antingen självständigt eller i grupp, samt tillämpa och kritiskt bedöma den information man hittar. Producera faktatext eller utarbeta något annat material med hjälp av den information man skaffat. Analysera olika medier och vilka metoder de använder för att påverka. Öva använda olika medel för att påverka till exempel med hjälp av simuleringar. Följa med nyheter.	Den studerandes förmåga att förstå orsaken bakom och följderna av samhällsfenomen samt att presentera och värdera olika lösningar på samhälleliga utmaningar. Den studerandes förmåga att tolka och analysera olika samhällsrelaterade material eller uppgifter, till exempel statistik eller politiska synpunkter. Även om bedömningen inte ska grunda sig på den studerandes personliga synpunkter eller åsikter, är det motiverat att bedöma den studerandes förmåga att analytiskt, med utgångspunkt i lagstiftning och mänskliga rättigheter, granska sina personliga åsikter och åsikter som avviker från dem.
Modul 2	Kunna tillämpa ekonomisk information för att hantera den egna ekonomin och för att följa med samhällsdebatten. Ekonomisk multilitteracitet, förmåga att argumentera med ekonomiska begrepp och kritiskt kunna utvärdera synpunkter på ekonomi. Hållbart och ansvarsfullt ekonomiskt agerande på olika ekonomiska nivåer samt kännedom om entreprenörskap och arbetsliv.	Användning av spelifiering och möjligheter som digitaliseringen medför, till exempel sociala medier. Analysera olika ekonomiska och ekonomiskt-politiska material. Producera faktatext, presentationer och statistik. Följa med nyheter och den egna ekonomin. Olika lärmiljöer, till exempel besök, företagssimuleringar, eller skolans egen företagsverksamhet, fadderföretag el. dyl., använda sig att sina erfarenheter från sommarjobb etc.	Bedömningen kan grunda sig på den studerande förmåga att förstå orsakerna bakom och följderna av ekonomiska fenomen samt hens förmåga att presentera och utvärdera lösningar på ekonomiska utmaningar och fenomen. Under modulens gång kan man till exempel träna och bedöma den studerandes förmåga att tolka och analysera olika ekonomiska material, såsom statistik.

Modul 3	Kunna jämföra olika samhällen.	Analysera olika händelser inom internationell politik utgående från människor som har olika bakgrund.	I bedömningen kan man till exempel ta fasta på den studerandes förmåga att förstå samhälleliga fenomen som en del av en global helhet.
	Förmåga att analysera och utvärdera förändringar i och hot mot globaliseringen och säkerheten samt möjligheter att avvärja dem.	Simuleringsövningar där man försöker lösa internationella kriser.	Den studerandes förmåga att söka, utvärdera och tillämpa information som berör säkerhet på olika nivåer.
	Kunna agera som EU-medborgare i internationella miljöer med förståelse för mångfald.	Nyhetsuppföljning och diskussion. Studieresor i mån av möjlighet.	

Moduuli 4	Juridiskt tänkande och medieläskunnighet.	Analysera och reflektera över olika rättsfall.	Under modulens gång kan man till exempel bedöma den studerandes förmåga att söka juridisk information bland annat från e-tjänsten Finlex.
	Förmåga att argumentera med hjälp av juridiska begrepp.	Använda juridiska källor, även statistisk information.	
	Kunna tillämpa den juridiska informationen i det egna livet.	Simuleringar av hur man gör upp avtal och simuleringar av domstolsverksamhet. Studiebesök, till exempel advokatbyråer, tingsrätten.	I den fortlöpande bedömningen kan fokus även ligga på den studerandes engagemang till studierna i juridisk vetenskap (till exempel antalet skriftliga avgöranden i olika rättsfall).